

non multa... ...sed multum

...glăsuiește o veche zicală latinească, de care mi-am adus dintr-o dată aminte în timp ce-mi scormoneam mintea să găsesc un titlu cât mai sugestiv pentru o serie de succinte însemnări destinate amatorilor de teatru. Într-o astfel de împrejurare, se înțelege, îți apare întotdeauna o denumire inventată mai înainte de altcineva; ea îți se înfățișează drept cea mai potrivită, și multă vreme cu greu îți stăpânești regretul de a nu fi fost tu descoperitorul ei. Pentru ceea ce năzuiam să fie modestele mele note, cel mai bine s-ar fi brodit ca generic substantivul *spicilège*; ar fi sugerat că în ceea ce urmăream să aștern pe hirtie nu era de așteptat nici un fel de ordine sau sistemă, scopul meu fiind acela de a oferi niște simple înșălări. Dar, vai! Cuvântul era de nefolosit, el formind chiar titlul unui volum de eseuri ale lui Marcel Schwob: *Spicilège*.

Amintindu-mi brusc de zicala mai sus citată, mi-am dat seama repede că îndeosebi prima ei parte, *non multa*, m-ar fi putut mulțumi, cel puțin dintr-un anume punct de vedere: intervențiile mele erau plănuite să *nu cuprindă multe cuvinte*.

În cele din urmă, m-am hotărât să denumesc astfel aceste însemnări pe care le voi pune, din când în când, sub ochii, desigur neiertători, ai cititorilor. Tocmai gândul la spiritul lor critic necrutător a cîntărit cel mai greu în luarea deciziei mele. Căci zicala în întregimea ei, sub raportul respectului pe care-l datorăm celor care ne citesc, are meritul de a defini un principiu fundamental: vrea să însemne că pentru a spune ceva demn de luat în seamă cu privire la un lucru sau la o categorie de lucruri, chiar ceva hotărâtor cu privire la viață sau moarte, natură sau societate, gândire sau artă, sînt uneori suficiente puține cuvinte; însă alese cu pricepere, în așa fel încît fiecare dintre ele să se acorde în chipul cel mai exact posibil noțiunii pe care urmează să o desemneze. Cît adevăr cuprinde această vorbă se poate vedea din aceea că teoria relativității restrînse, prin care Einstein făcea primul pas spre revoluționarea întregii științe a fizicii, a fost expusă pe mai puțin de... cinci pagini dactilografiate.

Iar noi, comentatori, într-un fel sau altul, ai fenomenului teatral, nu avem trebuință a învăța tocmai de la fizicieni cît este de însemnat ca în ceea ce spunem sau scriem să fie *nu multe... ci mult*. Propriul nostru domeniu oferă poate cea mai strălucită pildă din acest punct de vedere, considerente estetice de maximă însemnătate putînd fi aduse ca argumente în sprijinul ei.

După cum se știe, a spune *mult* în puține cuvinte este identic cu a concentra, verb care în traducere oarecum liberă înseamnă a strînge totul în jurul unuia și aceluiași centru; așadar, a împiedica afirmațiile noastre să fie acționate de un fel de forță centrifugă, cu alte cuvinte, a le opri să se depărteze de acest centru, ceea ce în vorbirea populară se exprimă prin povața de „a ne feri să batem cîmpii”.

La prima vedere, toate acestea nu sînt poate decît simple și exasperante banalități. Dar, integrate în orizontul specific gîndirii teatrale, dobîndesc un plus de semnificație. Nimeni n-ar putea tăgădui, de pildă, în deplină cunoștință de cauză, că una dintre problemele de bază ale artei teatrale este tocmai aceea dacă *non multa sed multum*, în speță *concentrarea*, constituie sau nu legea de fier a oricărei scenicități. Unii, mai precis, adepții teatrului tradițional în general, ai celui clasic în special, ar socoti, bineînțeles, că răspunsul afirmativ la o astfel de întrebare are puterea de a se impune ca evident prin sine însuși, asemenea unei axiome geometrice. Și ar adăuga că o concentrare extremă a expresiei artistice reprezintă chiar corolarul necesar a ceea ce, de la Hegel încoaace, s-a repetat mereu că ar fi particularitatea artei noastre, anume capacitatea de a oferi o viziune asupra lumii din perspectiva unei *totalități intensive*, în timp ce romanul, de pildă, îmbrățișează aceeași totalitate, însă în chip extensiv; teză atît de mult vehiculată încît face parte chiar și din programa analitică a institutelor de teatru, cum ne-a atras atenția de curînd D. Solomon printr-o replică a piesei sale, *Între etaje*. În această ordine de idei, ei ar mai atrage atenția că o operă dramatică izbuteste să se mențină în echilibru tocmai pentru că

tot ceea ce se întâmplă și se spune în cuprinsul ei converge spre un anumit centru — care este nodul intrigii și punctul culminant al conflictului dramatic — găsindu-și prin el deopotrivă justificarea și deplinul înțeles. Totodată, concentrarea poate fi socotită regula de aur a teatrului tocmai pentru că în cadrul lui cuvântul nu este unicul material de plasmuire a imaginii artistice, și poate nici măcar factorul hotărâtor în determinarea calității ei. După cum observa la un moment dat Jean-Louis Barrault, textul în teatru se aseamănă cu partea de sus a unui ghețar, deci reprezintă o optime din totalitatea lui, celelalte șapte optimi, alcătuind poezia sau semnificația realității, fiind invizibile. De aici rezultă inevitabil că textul trebuie să conțină cât mai puține cuvinte pentru a îngădui tuturor celorlalte șapte optimi să participe din plin la configurarea respectivei imagini.

Nu toată lumea împărtășește această opinie. Se vor găsi, desigur, unii care să susțină că astfel de repere nu definesc condițiile necesare și suficiente ale valorii artistice în teatru. Și vor aduce drept argument că ele pot fi pe deplin satisfăcute de o banală piesă polițistă, cu 'n-

trigă verosimilă, dar cu personaje sărăcăcioș conturate din punct de vedere psihologic, în timp ce titanul teatrului, Shakespeare, nu dovedește, prin piesele sale, a le fi arătat un deosebit respect : dramele, dar mai ales comediile marelui Will seamănă mai curînd cu un labirint în care te poți cu ușurință rătăci decît cu o serie de cercuri concentrice menite a-ți îndrepta privirea spre ținta indicată de autor. Și atunci unde îl aflăm pe... *multa* și unde pe... *multum*? În Shakespeare, cu aparenta lui prolixitate, sau în piesa polițistă cu săraca ei claritate?

De unde se poate trage încheierea că în filozofie, știință sau retorică, cei doi termeni mai sus amintiți ai zicalei latinești pot forma o antiteză. Cînd însă este vorba de a aprecia opera de artă, ei nu se exclud, ci uneori chiar se completează în mod fericit, Shakespeare fiind cel mai elocvent exemplu de... *multum in multa*. Pentru noi, însă, care nu sîntem creatori în teatru, ci doar comentatori ai lui, vechiul aforism roman exprimă un deziderat profesional de fundamentală însemnătate, căruia trebuie să ne străduim din răspun-
teri a ne conforma.

„Rampa“, acum 50 de ani iulie 1933

Vară săracă în spectacole. Gazeta dă lista teatrelor „închise“. În schimb, reclama berii „Bragadiru“ ne cheamă la grădină. La „gulerul halbei“ îi putem chiar asculta pe actorii Lungeanu și Daia cîntînd „de inimă albastră“. ● Giugaru-Sandi Huși îl trădează pe Tănase pentru opereta „Contesa Maritza“. Cum i-o fi stat în frac celui ce avea să devină un Trahanache de neuitat? ●

Colecționarul de artă Anastasie Simu e ales membru al Academiei Române. ● La Compania „Alhambra“ e liniște. Pe vară se repetă... nu știm ce. Știm doar că „patronii“ N. Vlădoianu și Nicușor Constantinescu au scris revista eternului lor rival, Tănase — „Cărăbușul“ cîntă! Patriarhale vremuri... ● La Sibiu, a fost dezvelit bustul nemuritorului badea Gheorghe. Eternizat în marmură de Corneliu Medrea, Coșbuc împodobește și în acest chip orașul luptei sale pentru idealul național. ● Costică Toneanu are în trupă, la grădina „Marconi“ de pe Calea Griviței, pe Grigore Vasiliu. Se joacă o comedie de Arnold și Bach, text care, după ce va fi prelucrat de Sică Alexandrescu, va schimba „o poreclă în renume“: Birlic. ● Tănase, mare amator de fotbal, provoacă ziariștii la un meci...

cît se va putea de amical. Vă amintiți, maestre Fory Etterle? Ați fost „portarul“ echipei „Cărăbuș“! Scorul, egal, a înfrățit o vreme presa cu teatrul, mai ales că nea Costică a oferit „cupa Tănase“, așa cum știa el, în atmosfera unei petreceri! ● George Folescu, Jean Athanasiu, Maria Snejina repetă la Opera Română *Tristan și Isolda* de Wagner. La pupitru, Gogu Georgescu. ● Ecouri din vilegiatură: Mihai Popescu e la Paris, spectator la finalele „Cuppei Davis“; Ion Fintescu nu trăiește un rol inedit în palatul brîncovenesc de la Sîmbăta de Sus; logodiți de curînd, A. Pop-Marțian și Marietta Anca respiră aerul tare al mării. Numai Gicu Vraca rămîne „prin preajmă“, la Băneasa, unde sezonul hipic e în toi!

I. N.